

professional competence of the future specialist is taken into consideration. The factors of co-learning of the foreign language and translation in the sphere of professional communication are given.

Key words: *competence, translator's competence in the sphere of professional communication, translation teaching competence of the non-linguistic students.*

Одержано редакцією 04.02.2015 р.

УДК: 378. 147. 016: 811. 111

А.П. МАРТИНЮК, А.М. ГУБІНА

ОРГАНІЗАЦІЯ КУРСУ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ У ТЕХНІЧНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Резюме. У статті аналізуються підходи до організації курсу іноземної мови за професійним спрямуванням. Запропонована найоптимальніша етапізація курсу. Наведено її основні переваги.

Ключові слова: іноземна мова за професійним спрямуванням, технічний ВНЗ, іншомовна професійна комунікація, комунікативна компетентність, методика викладання іноземної мови.

Постановка проблеми. Проблема викладання іноземної мови за професійним спрямуванням на початковому етапі навчання у немовному виші сьогодні залишається невирішеною. Навчити майбутнього фахівця володіти термінологічними та змістовими особливостями мови їхнього фаху означає дати майбутнім спеціалістам сфери наука-техніка можливість адекватно брати участь у іншомовній професійній комунікації для вирішення професійних проблем і завдань засобами нерідної мови. Але всі без винятку викладачі іноземної мови, що працюють зі студентами немовних спеціальностей, стикаються з невирішеною на сьогоднішній день проблемою: як навчити іноземної мови за професійним спрямуванням, враховуючи всі її змістові та наукові нюанси, саме на I курсі, коли студент ще не усвідомив зв'язку «студент-фахові дисципліни».

Аналіз підходів до вирішення цієї складної проблеми зумовив **актуальність** нашого наукового дослідження.

Одним із головних напрямів реформування мовної освіти є вивчення та викладання мов згідно з вимогами Ради Європи, які були розроблені представниками країн-учасників проектів у сфері сучасних мов при Раді Європи («Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання», Відділ сучасних мов, Страсбург, 2001) [2]. У передмові до Рекомендацій сказано, що багатий спадок різних мов і культур у Європі є цінним спільним джерелом для захисту і розвитку, і тому головним завданням освіти є перетворення цієї розмаїтості з перешкоди у спілкуванні на джерело взаємного збагачення та розуміння; лише шляхом кращого володіння сучасними європейськими мовами можна полегшити спілкування та взаємодію між європейцями з різними рідними мовами заради підтримки європейської мобільності, взаєморозуміння і співпраці, та подолати упередження і дискримінацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання професійно орієнтованого навчання іноземної мови у немовних вишах не є новим, про що свідчить низка наукових досліджень у цій сфері.

Проблема змісту комунікативної компетентності знайшла теоретичне обґрунтування у працях багатьох учених (Є.М. Верещагін, І.А. Воробйова, М.Б. Євтух, І.О. Зимня, Н.Б. Ішханян, В.Г. Костомаров, Ю.І. Пассов, В.Г. Редько, В.В. Сафонова, Г.Д. Томахін, В.М. Топалова та ін.). Практичні дослідження останніх років стосуються шляхів вивчення англійської мови переважно у сфері економічних (Н.П. Прокопенко, М.І. Небава, М.Г. Прадівляний, Л.І. Слободянюк) та технічних (Н.Ф. Бориско, Н.Б. Ішханян, С.В. Козак, Т.В. Опанасенко, В.М. Топалова, Т.А. Третьякова, О.Б. Тарнопольський) спеціальностей.

Актуальні аспекти англійської підготовки студентів інженерних ВНЗ, аналізуються в науковій літературі такими дослідниками: Т.І. Кошелева, Ф. Малхаузер, Г.С. Попова, М. Раймер, А. Соломаха, Г.А. Суміна, О. Талберг, Н.Ю. Ушакова, Р.М. Фелдер, Н.Ю. Хлизова, К. Хейкок.

Метою статті є проаналізувати сучасні підходи до організації курсу «Іноземна мова за професійним спрямуванням» у технічному виші.

Виклад основного матеріалу. Загальновідомо, що спеціалізована комунікативна компетентність складається з п'яти компонентів: лінгвістичного, предметного, формально-логічного, лінгвосоціокультурного і паралінгвістичного. До лінгвістичного компоненту входить усе, чого головним чином і навчають під час викладання іноземної мови. Предметний – пов'язаний зі знаннями з конкретної предметної галузі, яка стосується фаху студентів. Формально-логічний компонент обумовлює відповідну логіко-формальну побудову власних висловлювань. Лінгвосоціокультурний – передбачає знання характеристик мовленнєвої поведінки членів даної мовної групи. Паралінгвістичний компонент має на меті знання особливостей оформлення текстів з фаху. Стосовно усного мовлення необхідно зазначити, що у студентів немовних вишів формується спеціалізована комунікативна компетентність мінімального рівня розвитку, перелік відповідних умінь та вимоги до них повинні бути зведені до мінімально можливого рівня з точки зору комунікативної достатності. У зв'язку з не дуже сприятливими умовами (невелика кількість навчальних годин, великий інтервал між заняттями) ставиться завдання мінімізації цілей навчання.

Алла Дуброва, Вероніка Трофімчук вважають, що головним завданням вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням у виші є вміння працювати з оригінальною літературою.

Виходячи з вимог вузької спеціалізації, потрібно говорити не про читання оригінальної літератури взагалі, а про читання оригінальної літератури з конкретного вузького фаху студентів. Враховуючи необхідність мінімізації цілей навчання, виникає потреба в обмеженні кількості оригінальної літератури з фаху, з якою повинен навчитися працювати студент впродовж обов'язкового курсу вивчення іноземної мови, адже кожний вид технічної літератури має свої відмінності щодо логіко-формальних, повних та інших характеристик, наприклад: монографії, статті, довідкові матеріали. Найтипівішими джерелами, до яких найчастіше доводиться звертатися фахівцям, є статті у періодичних і реферативних журналах з фаху. Також це може бути різноманітна технічна документація.

Отже, мінімальний рівень розвитку іноземної спеціалізації комунікативної компетенції в галузі читання зводиться до того, що студент повинен уміти працювати з оригінальною англомовною літературою за профілем конкретного фаху. Залежно від поставлених перед студентом завдань, він має читати матеріали в різних режимах читання.

Мета формування спеціалізованої комунікативної компетентності мінімального рівня розвитку в галузі говоріння зводиться до двох етапів. На першому слід вести розмову за загальними термінами (повсякденне спілкування, співбесіди загальнополітичних питань тощо). На другому етапі здійснюється навчання говоріння на професійні теми. Слід відмітити, що зміст навчання пов'язаний з питаннями конкретної спеціальності майбутніх випускників.

Доцільно встановити мінімальний обсяг непередбачених монологічних повідомлень з професійної тематики, які можна вимагати від студентів на кінець другого етапу вивчення іноземної мови. Слід зазначити, що на другому курсі немовного вузу необхідно розвивати вміння розуміти репліки співбесідників у ході офіційної розмови з професійної тематики. Студенти повинні розуміти мовленнєві висловлювання співбесідників, у яких реалізуються ті самі комунікативні наміри, що входять до мети навчання говоріння. Визначення цілей навчання читання, говоріння та аудіювання відповідає таким передумовам методики, як вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням.

Отже, зростаючі потреби у спілкуванні та співпраці між країнами і людьми з різними мовами та культурними традиціями вимагають суттєвих змін у підході до викладання, оновлення змісту та методів навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах.

У методиці навчання існують й інші підходи до викладання іноземного матеріалу у немовному вузі. Так, О. Тарнопольський стверджує, що є тільки один спосіб забезпечити студентів достатньою кількістю іноземних джерел професійної та/або професійно орієнтованої інформації. Цей спосіб – впровадження в якості обов'язкового для студентів виду навчальної діяльності регулярного, постійного і систематизованого Інтернет-пошуку на іноземних (англомовних) професійних і професійно орієнтованих сайтах. Така навчальна діяльність повинна бути обов'язковою настільки, що відповідні навчальні завдання з Інтернет-пошуку включаються навіть в базові підручники для навчання мови за професійним спрямуванням. Студенти в даному випадку проводять постійний і обов'язковий Інтернет-пошук з метою забезпечення себе достатньою іноземною інформацією для виконання творчих навчальних завдань – таких як підготовка презентацій з професійних питань, робота з кейсами, підготовка до проведення дискусій, проектна робота, написання звітів та есе професійного змісту і т.п. [7].

Подібний постійний і обов'язковий Інтернет-пошук перетворює навчальну діяльність в органічне і нерозривне поєднання звичайної аудиторної та позааудиторної роботи з роботою онлайн. У сучасній західній методиці це органічне поєднання отримало назву «змішаного навчання (blended learning)», яке набуває все більшого поширення, особливо в навчанні мови за професійним спрямуванням – насамперед ділової англійської мови (B. Barrett & P. Sharma, 2003; P. Sharma, 2003; P. Sharma & B. Barrett, 2007) [7].

Ми поділяємо думку О. Тарнопольського і реалізацію такої методики вбачаємо через наступні види навчальної діяльності: 1) рольові та/або ділові ігри, які присвячені професійним питанням і розгортаються в професійно значущих ситуаціях; 2) мозковий штурм і дискусії, спрямовані на знаходження рішень професійно-значущих проблем (теоретичних і практичних); 3) «кейс-метод» (case studies), тобто поглиблений аналіз засобами мови практичних та професійних завдань і проблем з метою знаходження їх оптимального практичного вирішення або декількох варіантів прийнятних і раціональних рішень; 4) презентації, зміст яких висвітлює професійно-значущі питання і проблеми; 5) проектна навчальна діяльність, розроблення завдань якої займає тривалий навчальний час (від одного-двох тижнів до семестру і навіть навчального року) і пов'язана з підготовкою комплексу матеріалів професійного змісту та рішенням комплексних професійних завдань і проблем; 6) пошук професійної інформації як в друкованих, так і, в основному, електронних джерелах (Інтернет) для виконання різних професійно спрямованих творчих завдань; 7) підготовка письмових робіт на вивчається мовою (есе, звітів, рефератів, анотацій, конспектів, статей тощо), зміст яких відображає результати творчої діяльності студентів.

На нашу думку, таке навчання створює найкращі можливості для збалансованого і навіть інтегрованого навчання усіх чотирьох видів іноземної мовленнєвої діяльності – говоріння, аудіювання, читання та письма – при викладанні іноземної мови для професійних цілей в умовах вітчизняних немовних вузів.

Основною проблемою, яка стоїть перед викладачами іноземної мови за професійним спрямуванням у технічних вузах, є кількість тижневих годин (2 год./тиж.) та термін тривалості курсу навчання (три або чотири семестри), що майже вдвічі менше від рекомендованого Програмою з англійської мови для професійного

спілкування (English for Specific Purposes). Отже, перед системою іншомовної освіти у технічних ВНЗ України постає наступна проблема: на першому курсі ще не сформовані зв'язки «студент – фахові дисципліни», що унеможливило професійно орієнтоване вивчення іноземної мови, а на третьому-четвертому роках навчання, коли ці зв'язки сформовані, вже втрачено зв'язок «студент – іноземна мова», а сама мова починає поступово забуватися [6, 27]. Це ускладнює процес оволодіння мовним матеріалом, видами мовленнєвої діяльності та соціокультурною компетентністю. Тому діяльність викладачів спрямована на пошук ефективних форм мотивації студентів, особливих прийомів та засобів викладання великого обсягу матеріалу таким чином, щоб за обмежений період сформувати необхідні фахові знання певної термінологічної лексики та вміння користуватися ними в межах своєї професійної діяльності.

Поряд із навичками вільного спілкування іноземною мовою на побутову тематику фахівцям технічного спрямування необхідні уміння й навички професійно спрямованого перекладу в певній галузі науки чи техніки, а також уміння користуватися іноземною мовою у телекомунікаційних мережах. Ведення спонтанної бесіди на професійні теми з носіями мови усно чи письмово передбачає високий рівень активного володіння іноземною мовою, максимально наближений до рівня володіння носієм мови. Такий рівень володіння мовою вимагає від фахівців не просто знання та розуміння закономірностей побудови форми іншомовного висловлювання, але й глибоке розуміння іншомовної культури та реалій [4, 52].

Проаналізувавши думки науковців, ми прийшли до висновку, що за основу варто взяти етапізацію О. Тарнопольського. Найоптимальнішим вивчення курсу іноземної мови за професійним спрямуванням буде за наступної структури: перший семестр I курсу – час вивчення мови загального вжитку, другий семестр цього курсу варто присвятити загально технічним темам, де засобами іноземної мови на заняттях вводиться інформація, пов'язана з найзагальнішими питаннями цілої галузі знань науки або техніки. Така інформація, освоєння якої не вимагає спеціальної підготовки, відрізняються від мови побутової сфери мовними формами. На цій основі пропонується у наступні два семестри II курсу подавати мову вузької спеціалізації, тобто вивчення специфічної підмови конкретної вузької спеціальності на змістовному матеріалі конкретного фаху.

Така структура має свої переваги. По-перше, впродовж вивчення мови на першому курсі практично знімається проблема мовної та змістової неготовності студентів до сприйняття вузькоспеціальної тематики, мовного і мовленнєвого матеріалу і вузькоспеціального предметного змісту засобами іноземної мови. По-друге, у результаті з'являється реальна можливість (хоча б тільки на другому курсі немовного вузу) вчити студентів англійської мови та їх майбутньої спеціальності інтегровано. Внаслідок цього, оволодіння студентами англійською комунікацією дійсно починає служити потребам їхньої майбутньої практичної професійної діяльності, а не відокремлено від цих потреб у навчальному процесі. По-третє, така етапізація навчання англійської мови за професійним спрямуванням у немовному ВНЗ є актуальною. Це пов'язано з тим, що, на жаль, навіть у наш час у деяких немовних вузах навчання іноземної мови обмежується лише вивченням загально технічної мови, що не має прямого відношення до їх конкретної майбутньої спеціальності [7].

Висновки. Отже, викладання іноземної мови за професійним спрямуванням на сучасному етапі має низку проблем і протиріч. Лише створення належних умов для викладання і навчання може дати випускникам технічних ВНЗ безперешкодний доступ до зарубіжних інформаційних ресурсів та сприятиме обміну ідеями в міжнародному професійному середовищі.

Враховуючи особливості роботи під час викладання курсу іноземної мови за професійним спрямуванням, викладачу варто у своєму виборі завжди керуватися потребами студентів, а не просто використовувати готовий підручник; бути компетентним у потрібній спеціалізації; працювати у контексті основного фаху студента, використовуючи відповідні автентичні тексти та мовленнєві структури; ставити перед студентом цікаві реальні фахові завдання, які б постійно мотивували його до вивчення мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барабанова Г.В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання в немовному ВНЗ: [монографія] / Г.В. Барабанова. – К.: Фірма «ІНКООС», 2005. – С.101.
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Мартинюк А.П. Психолого-педагогічна проблема формування комунікативних навичок у студентів технічних спеціальностей засобами методу проекту на заняттях з іноземної мови / А.П. Мартинюк // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: збірник наукових праць: наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 6 (49). – Рівне: РДГУ, 2013. – С.57-60.
4. Попко І.А. Сучасні тенденції у викладанні іноземних мов у вищих навчальних закладах / І.А. Попко // Лінгвометодичні концепції викладання іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах України: зб. наук. статей учасників Всеукр. наук.-практ. конф. – К., 2003. – С. 278-294.
5. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Г.Є. Бакаєва, О.А. Борисенко, І.І. Зуєнок [та ін.] – К.: Ленвіт, 2005. – 119 с.
6. Редько В. Забезпечення наступності іншомовної освіти в системі «старша школа – ВНЗ»: зацікавлений погляд на проблему / Валерій Редько, Олександр Пасічник // Рідна школа. – № 11 (листопад). – 2013. – С.21-30.
7. Тарнопольський О.Б. Методологические основы организации конструктивистского смешанного обучения английскому языку для специальных целей в неязыковом вузе [Електронний ресурс] / О.Б. Тарнопольський, З.М. Корнеева. – Режим доступа: <http://www.sworld.com.ua/simpoz2/69.pdf>. – Назва з екрану.

А.П. МАРТЫНЮК, А.М. ГУБИНА. ОРГАНИЗАЦИЯ КУРСА ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА ДЛЯ СПЕЦИАЛЬНЫХ ЦЕЛЕЙ В ТЕХНИЧЕСКОМ ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

Резюме. В статье анализируются подходы к организации курса иностранного языка для специальных целей. Предложена оптимальная этапизация курса. Приведены ее основные преимущества.

Ключевые слова: иностранный язык для специальных целей, технический вуз, иноязычная профессиональная коммуникация, коммуникативная компетентность, методика обучения иностранному языку.

A.P. MARTYNIUK, A.M. HUBINA. ORGANIZATION OF THE COURSE OF ENGLISH FOR SPECIFIC PURPOSES IN THE TECHNICAL UNIVERSITY

The summary. The article analyzes the approaches to organization of the course of English for specific purposes. The most optimal stages of the course are offered. Its main advantages are shown.

Key words: English for specific purposes, technical university, professional communication, communicative competence, English language teaching.

Одержано редакцією 09.02.2015 р.

УДК: 378. 147. 016: [811. 111: 005. 32]

Г.Я. МАКОВСЬКА, О.Т. ПАРХОМЕНКО

ДО ПИТАННЯ МОТИВАЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Резюме. У статті розглядається мотивація навчання як важливий елемент успішної навчально-пізнавальної діяльності студентів при вивченні іноземної мови. Розглядаються підходи і надаються зразки завдань, що допомагають ширше розкрити мотиваційний потенціал.

Ключові слова: мотивація, освіта, мотиваційне середовище, мотиваційний потенціал, навчання, учіння.

Постановка проблеми. Реформування української освіти ставить питання про відмову від авторитарного підходу до навчання на користь гуманістичного, що зумовлює розвиток і самовдосконалення студента-особистості у навчальному середовищі, зорієнтованого на створенні особливих умов для творчої діяльності та вільного обміну думками, організації різних форм роботи, які дозволяють поліпшити мотивацію навчання студентів. Нове бачення освіти має на меті створення мотиваційного середовища для студентів у процесі вивчення іноземних мов.

Керуючи процесом навчання, викладач повинен не тільки повідомляти студентам певну інформацію або організувати сприймання цієї інформації з інших джерел, але і одночасно мати вичерпні відомості про те, як виконувється ця робота, яка кількість і якість засвоєваних знань. І чим повніші будуть ці відомості, тим більше студентів буде охоплено ними, чим достатніший і своєчасний контроль, тим кваліфікованіше викладач зможе керувати процесом засвоєння, тим більше буде можливостей зробити навчання керованим. Здійснення принципу зворотного зв'язку є важливою умовою підвищення якості підготовки спеціалістів.

В їх основі – переконання в доцільності певної діяльності, почуття відповідальності, поваги до вимог вищої школи, бажання зміцнити свою репутацію доброго студента тощо. Іноді зовнішні мотиви можуть мати й негативний характер, наприклад, коли студент навчається, щоб уникнути покарання з боку викладачів чи батьків. По-друге, мотиви навчальної діяльності можуть зумовлюватись внутрішніми почуттями студента, пов'язаними з особистими інтересами, переконаннями, намірами, мріями, ідеалами, пристрастями, сформульованими раніше настановами.

Аналіз досліджень і публікацій. На сьогодні на основі та під впливом досліджень А.Н. Леонтьєва, Л.І. Божович, А.К. Маркова, В. Сухомлинського, І. Зязюна сформовано загальну картину динаміки мотивів навчання. Як і будь-який інший вид, навчальна мотивація визначається рядом специфічних для цієї діяльності факторів: самою освітньою системою, освітньою установою, де здійснюється навчальна діяльність; організацією освітнього процесу; суб'єктними особливостями студентів (вік, стать, інтелектуальний розвиток, здібності, самооцінка, взаємодія з іншими студентами тощо); суб'єктними особливостями педагога, насамперед, системою ставлення його до студента, до справи; специфікою навчального предмета.

Так, Арістова Н.О. вважає, що у вищих нелінгвістичних закладах освіти ця проблема може бути вирішена за реалізацією педагогічної системи цілеспрямованого формування позитивної мотивації, яка б: по-перше, створювала психолого-педагогічні умови для найбільш ефективного виховання; по-друге, базувалася на таких основних елементах, як методи навчання, педагогічна діяльність викладача, пізнавальна здібність студентів; міжособові взаємини в студентській групі; і по-третє, враховувала основні дидактичні шляхи формування мотивації як психічного явища. [1, 154-159]

Гуковська Т.Г. відзначає, що у соціальному трактуванні мотивів вивчення іноземної мови є ще один аспект, який заслуговує на увагу. У процесі навчання, розвитку і виховання особистість прагне до ідеалу, який формується і визначається потребами суспільства, його традиціями і звичаями. [2, 80-92]

Система управління формуванням мотиваційних механізмів вивчення іноземної мови не буде ефективною, якщо у навчально-виховному процесі не будуть створені сприятливі педагогічні умови для творчої навчальної діяльності студентів, самореалізації їхньої особистості. На думку Кошманової Т.С. "реалізація студентом своїх творчих можливостей та розвиток особистості можливі лише за таких психолого-педагогічних